

ISTRAŽIVANJA

ŽUPA II. VATIKANSKOG SABORA

Živan Bezić

Svi koncili, a naročito ovaj posljednji, čiji smo suvremenici i svjedoci, pripadaju epohalnim događajima u životu Crkve. On je zaorao duboke brazde na crkvenoj njivi. Odrazio se na život čitave Crkve i svih njezinih dijelova. Postao je važan i sudbonosan za sve razine crkvenog ustrojstva, od onih najviših do onih najnižih.

Kako je župa osnovna stanica Crkve, ni ona nije mogla izmaknuti golemom utjecaju II. vaticanskog sabora. Premda ovaj nije župi posvetio ni jedan dekret, svi se njegovi dokumenti izravno ili neizravno odnose na pastoralni život katoličke župe. Dovoljno je sjetiti se činjenice da je ovaj sabor prvi i jedini pastoralni koncil u dugoj povijesti Crkve.

Utjecaj posljednjega ekumenskog sabora na župne strukture, toliko je temeljit i bremenit posljednjima da već sada možemo mirne duše govoriti o župi II. vaticanskog sabora. Čak i one župe koje još uvijek nisu zaplovile tokovima Koncila, ne mogu dugo izmicati idealima i zahtjevima koje im je ovaj Sabor postavio.

KONCIL O ŽUPI

Tekstovi o župi, kako smo natuknuli, ne zauzimaju veliki prostor u dokumentima Sabora. No, ono što ti tekstovi sadrže vrlo je značajno i za Crkvu i za župu.¹

Iako ne pripadaju božanskim i bitnim strukturama Crkve, župa je toliko povezana s crkvenim bićem da ju je danas nemoguće odvojiti od Crkve. Župa, na neki način, čak i „p r e d s t a v l j a vidljivu Crkvu” raširenu po čitavom svijetu. Sabor je progovorio o župi odmah u prvom koncilskom dokumentu, u liturgijskoj konstituciji *Sacrosanctum Concilium*: u okviru biskupije, među svim kršćanskim skupinama što tamo postoje, među svima prednjače upravo župe („eminent”, SC, 42). Sabor navodi i razlog za svoju tvrdnju: „Nam quodammodo repraesentant Ecclesiam visibilem per orbem terrarum constitutam” (SC 42). Doduše, župa nije jedina ni glavna predstavica Crkve, ali ipak to jest, barem djelomično, na neposrednoj mjesnoj razini crkvenog života.

U koncilskom kontekstu ono „repraesentare” ima dva značenja: da župa vidno predstavlja svoju Crkvu, i drugo: da je uprisutnjuje u svijetu. No, u dekretu o misijama taj izraz dobiva još jedno, i to vrlo važno, značenje: župa *svjedoči* za Crkvu koju predstavlja. Sabor doslovice kaže: „Pošto narod Božji živi u zajednicama, osobito u biskupijskim i župnim, i u njima se na neki način vidljivo pojavljuje, njihova je dužnost da svjedoče za Krista pred poganskim

¹ H. WIEH, *Konzil und Gemeinde*, J. Knecht, Frankfurt 1978.

narodima” (AG, 37). Župe su one kršćanske zajednice koje otvoreno, javno, skupno i na lokalnoj razini svjedoče za Krista i njegovu Crkvu.

Crkva dobro znade koliko joj crijede njezine župne zajednice. Stoga od njih očekuje da među vjernicima njeguju (utvrđuju, raspiruju) osjećaj pripadnosti svojoj Crkvi (CD 30). Tu istu želju ponovo ističe u dekretu o apostolatu, osobito obzirom na djecu i mladež: „Neka ih (tj. djecu i mlade, moja op.) župna zajednica tako prigrli da u njoj steknu svijest kako su živi i djelatni udovi naroda Božjega” (AA 30).

A što za II vatikanski sabor znači župa? Premda Sabor nije nigdje dao određenu definiciju župe, svoje je shvaćanje o njoj na više mjesta jasno izrekao. Već u svojoj prvoj konstituciji župu zove „fidelium coetus” (SC 42). Za razliku od starih pravnih odrednica župe kao teritorijalne crkvene jedinice, Drugi vatikanski naziva župu „*skup vjernika*”. Time jasno ističe personalnu notu katoličke župe. Nju čine vjernici (osobe!), i to naročito onda kad stupaju u osobni vjerski dodir, kad se okupljaju u ime Kristovo, tj. one osobe koja ih sve ujedinjuje i povezuje. Zar time nije izvrsno pogođena prava bit Crkve, moralnog tijela koje okuplja kršćanske vjernike (ἐκκλησία), i to najprije na razini župe.

Dakako da se tim personalnim obilježavanjem župe nije ni iz daleka htjelo izbrisati njezine prostorne i lokalne crte. Sabor je na drugom mjestu nazvao župu „*communitas localis*” (AA 30), dakle *mjesnom zajednicom*. Ona je, prema tome, zajednica krštenih osoba, sakupljenih na istom mjestu i oko istog oltara. U toj formuli je savršeno jednostavno istaknuta i osobna i prostorna značajka kršćanskih baznih zajednica, tj. župa.²

Kada bi sakupili sve ono što je Sabor prigodno i na raznim mjestima rekao o župi, dobili bismo sljedeće elemente župe:

- ona je zajednica kršćana,
- sakupljena na jednom mjestu u okviru biskupije,
- ima na čelu vlastitog pastira (župnika),
- u njoj se odražavaju sve bitne funkcije kršćanskog života (evangelizacija, liturgija, pastirstvo, bratstvo, diakonija).

Ili kratko: *župa je mjesna zajednica kršća-*

*na u sklopu biskupije sa župnikom na čelu.*³

Bit će dobro da navedemo i definiciju župe, kako ju daje novi Codex juris canonici, sasvim u duhu Sabora: „Župa je određena zajednica kršćana, stalno utemeljena u biskupiji, čije se dušobrižništvo povjerava župniku kao njezinom pastiru, a pod vlašću dijecezanskog biskupa” (c. 515).

Još u toku Sabora ulogu župne ustanove sažeto je prikazao papa Pavao VI riječima: „Župa je središte crkvenog života.”⁴

KONCIL ZA ŽUPU

Promatrajući je u njezinom ljudskom elementu, u Crkvi sve počinje od kršćanske obitelji i župe. Obitelj daje prvi kršćanski odgoj, a župa ga dalje razvija, produbljuje i utemeljuje (učvršćuje). Od kolijevke do groba život kršćanina redovito se odvija u okviru župe. A župa nije samo osnovna nego i kvalitetna ćelija Crkve.⁵ Koliko su zrele njezine župe, toliko je zrela i opća Crkva. I u tom smislu župa također „predstavlja” Crkvu. Nadbiskup Esorto je na koncilu izjavio da je župa „*modus et nexus totius vitae et praxis spiritualis omnium fidelium*”.⁶

Ta je misao pratila i sve koncilske oce u njihovom radu. Sva nastojanja i sve odluke donosili su u vidu njihova ostvarenja na širokoj fronti crkvene baze. Kako se život Crkve odvija prvotno u mjesnoj crkvenoj zajednici, glavnina koncilskih rasprava i odluka, kad nije izričito adresirana nekoj drugoj ustanovi, odnosila se iz-

² U pripravnim i konačnim dokumentima Sabora, za župu se upotrebljavaju još i sljedeći značajni nazivi: *cummunitas paroecialis, communitas ecclesialis, pars gregis Christi, dioeceseos veluti cardo, cellula ultima Ecclesiae, fidelium congregatio localis, parva Ecclesia, ecclesiola* i sl.

³ Ž. BEZIĆ, *Što je župa?*, „Služba Božja”, br. 3, god. 1979.

⁴ Govor u Sta Maria Maggiore, Rim (ib. br. 3, god. 1964, str. 3).

⁵ AA. VV., *Parrocchia comunità adulta*, Ed. Dehoniane, Napoli 1977.

⁶ *Acta et Documenta Concilio Oecumenico II apparando*. Ser. II, Typis Pol. Vatic. 1964–1969, vol. VII, 54.

ravno ili neizravno na župu. Više ili manje, ali gotovo svi dokumenti Sabora tiču se župe. Ona je uglavnom njihov naslovnik i izvršitelj.

Uostalom, dobro je poznata činjenica da je Drugi vatikanski dosad jedini *pastoralni* sabor u povijesti Katoličke Crkve. Svi su se dosadašnji sabori uglavnom bavili crkvenom ortodoksijom, a ova se bavi njezinom ortopraksom. Sav je namijenjen praktičkom ostvarivanju Evanđelja u suvremenom svijetu. Kako je većina naroda Božjega uključena u život svojih župa, tako je Koncil na njih najviše mislio kad je donosio svoje izjave, poruke, dekrete i konstitucije.

Već prvi koncilski dokument, konstitucija o liturgiji (*Sacrosanctum Concilium*), posve je praktički i posve župni. Po njemu su temeljni nosilac katoličkog bogoslužja upravo župe.

Dekret o sredstvima javnog priopćavanja (*Inter mirifica*) nije, doduše, usmjeren isključivo na župnu komunikaciju, ali ona ostaje temelj svega crkvenog komuniciranja.

Dogmatska konstitucija o Crkvi (*Lumen gentium*), nije mogla mimoći bazu Crkve, tj. župe. Za njih je posebno važno ono što se govori u poglavljima o narodu Božjem, o laicima i o općem pozivu svih kršćana na svetost.

Dekret o istočnim Crkvama (*Orientalium Ecclesiarum*), odnosi se prvenstveno na katolike istočnog obreda, ali se tiče i nas zapadnjaka. Dekret o ekumenizmu (*Unitatis redintegratio*), od goruće je važnosti za sve kršćane i za sve župe.

Koncilaska odluka o pastoralnoj brizi biskupa (*Christus Dominus*), nalazi se u najužoj svezi s pastoralnim životom svake župe. U njoj se ističu obaveze biskupijskog pastira prema župljanima, a posebno se govori o župničkoj službi.

U saborskim odlukama o obnovi redovničkog života (*Perfectae caritatis*) i odgoju svećeničkog podmlatka (*Optatam totius*), nema izričite referencije na župe, ali se oba dekreta i te kako tiču župa. Za to postoje dva razloga: 1) Iz župa se regrutiraju duhovna zvanja, 2) Svećenici i redovnici se opet većinom vraćaju na župu i tu – pozitivno ili negativno, ali uvijek stvarno – djeluju riječima i životom. Isto tako je i koncilaska izjava o kršćanskom odgoju djece i mladeži (*Gravissimum educationis*) od prvorazrednog značaja za život naših obitelji i župa.

Izjava o nekršćanskim religijama (*Nostrae aetate*), nije bez vrijednosti za naše župe iz misionarskih razloga, a pogotovo je važna za sve katolike koji žive u dijaspori. Konstitucija o objavi (*Dei verbum*), razjašnjava temelje vjere svakoga katolika i osnova je za biblijsko obrazovanje u našim župama.

Dekret o službi i životu prezbitera (*Presbyterorum ordinis*), izravno je zanimljiv za kršćanski puk jer su svećenici glavni odgajatelji vjere. Na sasvim osobit način, za život župe su zanimljivi dekreti o apostolatu laika (*Apostolicam actuositatem*), i katoličkim misijama (*Ad gentes*). Današnja se župa ne može zamisliti bez apostolata laika i misionarskog duha svih vjernika.

Koncilaska izjava o vjerskoj slobodi (*Dignitatis humanae*), silno je aktualna za vjernike u našem pluralističkom, ateističkom i netolerantnom dobu. A u konstituciji o Crkvi u današnjem svijetu (*Gaudium et spes*), jasno je iznesena situacija suvremenog čovjeka, vjere i Crkve, te posebno naglašeni najozbiljniji ljudski, obiteljski, kulturni, društveni, ekoomski i politički problemi sadašnjice. U toj konstituciji svaki kršćanin i svaka župna zajednica mogu naći sigurna vodiča u zamršenom labirintu i kaosu suvremenog čovječanstva.

KONCIL U ŽUPI

Pošto je nemoguće ulaziti u potankosti koje sve nabrojene koncilске listine, u većoj ili manjoj mjeri, postavljaju na mjesnu crkvu, iznijet ćemo u obliku sinteze glavne *zadatke* koje postavlja Sabor. Upada u oči da Koncil, kad god govori o zadacima hijerarha bilo kojeg stupnja, njihove zadatke uvijek nabraja u trodijelnom rasporedu: kao učiteljsku, liturgijsku i pastirsku službu. To se odnosi na vrhovnog pastira Crkve, na biskupijskog natpastira, ali isto tako i na župnika, odnosno mjesnog pastira.

Sabor dakle očekuje da se te bitne pastoralne funkcije obavljaju na svim razinama Crkve, dakle i na razini župnih zajednica. U njoj se moraju obavljati i koristiti svi oblici evangelizacije i kristijanizacije ljudi. Počevši od župnika, i ostali su vjernici dužni naviještati Kristovu poruku, katehizirati djecu i mladež, ostvarivati Evanđelje u privatnom i javnom životu, te širiti kra-

ljevstvo Božje do krajnjih granica Zemlje (apostolat, misionarstvo). Cijela župa i svi njezini pripadnici prva su škola kršćanstva.

Župa je, također, i osnovna liturgijska ili svećenička zajednica u Crkvi. Ne stoji joj uzalud na čelu zaređeni prezbiter i nisu uzalud svi članovi kršćanske zajednice svećenici u širem smislu riječi (*sacerdotium commune*). Bogoslužje je temeljna dužnost pojedinih kršćana kao i svih njih uzetih skupa, dakle kao zajednice. Gdje se ne obavlja euharistijsko slavlje, tamo nema ni crkvene zajednice. „Lomljenje kruha” je zapravo skladanje, ujedinjavanje i formiranje mjesne Crkve.

Kako svaka župa ima svoga „vlastitog” pastira, ona je pravo Isusovo stado. No to je ljudsko, vjemičko i razumno „stado”. Ono svjesno i dragovoljno surađuje sa svojim pastirima na vlastitoj duhovnoj dobrobiti kao i u korist „zalutalih ovaca doma Izraelova”. Župljani nisu samo objekt pastoralne, nego jednako tako i subjekt. Oni, osobito upućeniji i sposobniji, pomažu svome župniku i obavljaju razne crkvene službe (pomoćnici, suradnici, savjetnici, vjeroučitelji, pjevači, čitači, animatori itd.). Svim župljanima su na osobit način preporučene i otvorene sve dijakonalne službe u bližoj i daljoj okolini. Župa je velika bratska zajednica, kršćansko bratstvo i sestrinstvo, katolička obitelj. Bitno je za svaku župu da je ona zajednica vjere, zajednica kulta i zajednica kršćanskog života u ljubavi.

Ako bismo htjeli sintetizirati zadaće župe još uže, u jednu jedinu riječ, onda bi to u ovom času bila riječ — *obnova*.⁷ Koncil se sastao da obnovi i osuvremeni čitavu Crkvu. Razumljivo je da obnova započinje u bazi Crkve, u njezinim primarnim i temeljnim jedinicama. Nema duhovne obnove Crkve bez obnove njezinih župa (i ne samo njih, što je razumljivo). To je misao Sabora, a to je i zaključak svih iskusnih pastoralaca koji se sastaju svake druge godine u okviru „Susreta župa Evrope” (*CEP = Colloque Europeen des Paroisses*).

Stoga će biti potrebno da svi svećenici, osobito župnici i pastoralci svih profila, postave sebi nekoliko praktičnih pitanja:

— Prvo pitanje: Je li Drugi vatikanski sabor dopro i do moje župe? Znaju li svi moji župljani

što je to koncil i koja je njegova svrha? Znaju li da se prije 20 godina završio posljednji crkveni sabor? Jesu li ih moji prethodnici — ili ja sam, ako pripadam starijoj generaciji — redovito informirali o njegovu odvijanju i značenju za Crkvu i njih same?⁸ Jesam li im vjerno prenio, usmeno i pismeno (katolički tisak), poruke i zahtjeve Sabora? Govorim li im o tome i danas? Ili je za mene posljednji koncil samo jedan časn i spomena vrijedan pokojnik (*de mortuis nil nisi bene*)?

— Drugo pitanje: Ako je Sabor možda i dopro do moje župe, je li se on u njoj i *udomio*? Je li on među svojim, među onima koji su ga željno očekivali, znatizeljno pratili i srdačno prihvatili u svoju sredinu? Jesmo li ga, najprije ja, pa onda i svi moji vjernici umom shvatili, srcem prihvatili i djelom ostvarili? Možda je taj Drugi koncil u krugu moje župe samo stranac i neznamac? Dvadeset punih godina on već kuca na vratima našega župnog doma, a mi ga još nismo pustili unutra!?

— Treće pitanje: U pozitivnoj pretpostavci da je Sabor doista dobro do moga stada i *udomio* se u mojoj župi, moram se zapitati: a je li on barem donekle i *obnovio* moju župu? Kako smo već vidjeli, zbog njezine obnove Sabor je i sazvan, oko nje se trudio episkopat cijele Crkve i obnovu njenog duhovnog života postavio je kao svoj glavni zadatak. Što je s tom vjerskom i moralnom obnovom u mojoj župi i biskupiji? Po svoj prilici, još nije ostvarena, ali, je li barem počela? Što sam ja sam pridonio toj obnovi i jesam li počeo od sebe?

Evo sada, u dvadesetoj obljetnici završetka II. vatikanskog sabora, pravi je trenutak da sebi i svojim vjernicima postavim ta i slična pitanja. U tu istu svrhu, Papa je koncem ove godine sazvao u Rimu izvanrednu i posebnu sinodu biskupa koja će nam svima postaviti slična pitanja. Krajnji je čas da na njih odgovorimo. Možda je ovo i posljednja prilika za to.

⁷ *Unitatis Redintegratio*, 6.

⁸ R. VEILLET, *Le Concile danas nos paroisses*, Spes, Paris 1962; M. BORDELON (ed.), *The parish in a time of change*, Fides, Notre Dame Ind. 1967. PH. BOOMEN, *Das Konzil kommt ins Bistum*, Aachen 1967.

ŽUPA – CENTAR KATEHIZACIJE

Tri su dimenzije kršćanskog života o kojima nam Koncil najčešće govori. To su: poznavanje vjere (evangelizacija u suvremenom svijetu), slavljenje vjere (bogoslužje) i življenje vjere (kršćanski moral). Moja je župa već davno misionizirana (upravo smo nedavno i dugo slavili 13 stoljeća pokrštenja Hrvata). Po svoj prilici dovoljno je i evangelizirana, ako ničim drugim, barem propovijedima koje vjernici čuju svake nedjelje i blagdanom. A je li i dovoljno katehizirana, tj. jesu li moji vjernici sustavno, dosljedno i zrelo u vjeri poučeni, tako da po njoj stvarno i žive u duhu II. vatikanskog sabora?

To mi pitanje nameće zadatak župnog *vjeronauka*. Pravoga kršćanstva nema tamo gdje nema sustavne pouke u vjeri i gdje je vjera ostala samo na površini prve evangelizacije. Prvi su kršćani bivali kršteni tek poslije višegodišnjeg katekumenata. Mi, koji smo kršteni u djetinjstvu prije katekumenata, moramo biti katehizirani barem poslije krštenja. Eto, to je i svrha vjeronauka za djecu, mladež i odrasle. Vjeronauk u župi je tako važan da čak i u onim zemljama gdje se vjeronauk poučava u školama, dušobrižnici osjećaju potrebu vjeronauka i u samoj župi. Ona župa u kojoj se ne katehizira nije župa u punom smislu riječi. Nedostaje joj bitna oznaka kršćanske vjerske zajednice.

Stoga posljednji Sabor toliko inzistira na katehiziranju vjernika, koliko mladih toliko i odraslih (CD 13,14). Biskupima naređuje da u njihovoj biskupiji katehetska pouka bude „viva, explicita et operosa” (ib. 14), a kad nabraja glavne dužnosti župnika, u njih ubraja i „catechetica instructio” (ib. 30). Treba li uopće dokazivati kako je vjerska pouka temeljna zadaća svakog župnika i svećenika? U katehizaciji leži srž svećenikova poslanja. Novi mu Codex izričito naglašava dužnost katehizacije: „Parochus obligatione tenetur... de catechetica institutione tradenda” (c. 528).

Vjeronauk je osnovna i sveta dužnost župnikova, ali ne samo njegova nego i *čitave* župe. Ako je župa zajednica vjere, ona tu vjeru mora primiti, širiti i živjeti na kolektivni način. Svi je župljani primaju od prošlih generacija i svi je opet, bez iznimke, prenose i predaju dalje, mla-

dom naraštaju. Oni tu vjeru usađuju, produbljuju i oživljuju u srcima sve svoje braće i sestara. Svi katolici žive u stalnoj komunikaciji vjere. Oni žive iz vjere, po vjeri i za vjeru. Svi skupa i svi odgovorno.

Tu odgovornost čitave župne zajednice za rast vjere i sustavnu pouku u vjeri, ističu svi dokumenti pokoncilskog doba, počevši od samog Sabora, preko „Općeg katehetskog direktorija”, apostolskog nagovora Pavla VI „Evangelii nuntiandi”, pobudnice Ivana Pavla II „Catechesi tradendae” do novoga CIC-a. Na poseban je način ističe nedavni dokument našeg episkopata pod naslovom „Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri”.⁹

Ako su svi članovi vjerske zajednice odgovorni za katehetsko poslanje Crkve, onda, osim župnika i kapelana, ta dužnost pada i na sve ostale vjernike: redovnike/ce, bogoslove, sjemeništare, članove pastoralnih vijeća i sve roditelje. Roditelji su na sasvim poseban način pozvani da budu odgajatelji vjere svojoj djeci. Svećenik im tu zadaću mora stalno stavljati pred oči. Župnik bi u svom radu trebao kao stručne pomoćnike imati posebno osposobljene laike i redovnice koji će posao katehiziranja prihvatiti kao svoje životno zvanje. Dobro nam dođu i svi oni koji su, na svoje profesionalno zanimanje, privremeno i zgodimice, spremni služiti kao vjeroučitelji, odnosno vjeroučiteljice.

Naravno, rijetki će se svjetovnjaci sami ponuditi za stalnu katehetsku službu. Dužnost je i mudrost revnog župnika da ih sam otkrije među kršćanskim pukom te da ih u tu svrhu pripravlja, odgaja i školuje. Hvala Bogu, danas u svim većim gradovima imamo institute na kojima se vjerni laici mogu osposobiti za posao vjeroučitelja. Francuzi su vrijednim i sposobnim kršćanskim majkama povjerali male grupice djece na vjersku pouku u domu (les mamans catechistes). Takva se katehizacija pokazala dobrom i uspješnom, i to iz dva razloga: majke su produbile i bolje upoznale svoju vlastitu vjeru, a također se pokazalo da mnoge od njih katehiziraju uspješnije nego sami svećenici.

⁹ BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, KS, Zagreb 1983.

Što je više vjeronauka i više pomoćnog osoblja u nekoj župi, to bolja mora biti i organizacija čitave katehizacije. Program pouke treba zajednički i pravodobno razraditi, tako da ista generacija vjeroučenika prođe sve stupnjeve katehizacije i prouči sve njezine sadržaje. Dobro je dogovoriti se o svim oblicima kateheze i uskladiti metode rada. Izbor katehizama je također važan. Župa ne smije žaliti zbog potrebnih financijskih izdataka za prikladne prostorije, pomagala, učila i audiovizualna sredstva. Materijalni se troškovi pokrivaju duhovnim dobrima.

Prije je vjeronauk bio školska obaveza pa se nismo morali brinuti hoće li ga učenici pohađati. Danas se moramo boriti s mnogim teškoćama i zdušno se zalagati ako želimo uspješno pohađanje. Kako ćemo privući djecu na vjeronauk? Evo samo nekoliko kratkih natuknica (jer o tome bi bio potreban poseban članak, dapače i knjiga): pedagoškom, didaktičkom i teološkom sposobnošću katehete, zalaganjem, točnim i ustrajnim održavanjem vjeronauka, iskrenom ljubavlju prema djeci, solidnom pripravom za svaki sat, privlačnim načinom katehiziranja, suradnjom s obiteljima te suradnjom djece i čitave župe. Koncilska župa slavi svake godine „dan kršćanskog nauka”.¹⁰

LITURGIJSKA ZAJEDNICA

Katehizacija vjernika ima izvrsnog saveznika u župskoj liturgiji. Ona prati liturgijski ciklus blagdana, liturgijom se hrani, bogati i od nje živi. Liturgija je sjajno polazište i zorna ilustracija vjerske pouci. Ni vjeroučitelj ni vjeroučenici ne smiju zaboraviti da je bogoslužje, prema riječima II. vatikanskog sabora, središte kršćanskog života (SC 10). Nije nikakav slučaj što je Sabor svoj prvi dokument posvetio upravo božanskoj liturgiji. Na njoj se temelji čitava evangelizacija (*lex orandi – lex credendi*) i praktični život kršćanske zajednice.

Glavna značajka katoličke liturgije jest njezina sakramentalna dimenzija. *Sakramente* je Krist povjerio Crkvi i samo se u njoj mogu naći. Ona je i sama „*sacramentum salutis*” i samo ona ih blagodarno dijeli vjernicima u ime Kristovo. Oni su srž kršćanskog bogoslužja i glavna hrana

katoličke vjere i života. Po svetim tajnama i mi sudjelujemo u Kristovu misteriju. Po njima se vjernici posvećuju, a Crkva izgrađuje. Ta ona je Kristovo otajstveno tijelo.

Saborska župa bi posebnu brigu trebala posvećivati sakramentima kršćanske inicijacije. U tu je svrhu Crkva obnovila starokršćanski *katekumenat*. Čini mi se, na žalost, da većina zavičajnih i mjesnih crkava još nije uočila vrijednost katekumenata. Njemu se posvećuje malo pažnje i na biskupijskoj i na župnoj razini. Ne znam je li se igdje u nas održava u svojoj punini. Stoga su inicijative Zagreba i Ljubljane u tom smislu vrijedne svake pohvale.

Najveći sakramentat i središte čitave liturgije jest, dakako, sveta *euharistija*. Kao najuzvišeniji liturgijski čin, euharistija ispunja i utemeljuje bogoslužje svake župe. Stoga župa ne nosi bez razloga i naziv „*communitas altaris*”. Na žrtveniku i oko žrtvenika, odvija se kršćansko bogoslužje i kršćanski život. Zbog toga Sabor tvrdi i ponavlja da je euharistijsko slavlje „*centrum et culmen totius vitae communitatis christianae*” (CD 30).

Sasvim je jasno da su i ostali sakramenti Crkve dragocjeni stupovi kršćanskog života i rasta. Tko bi mogao procijeniti važnost i potrebu sakramenta pokore? Kako li je samo dobrodošla pomoć bolesničkog pomazanja svim bolesnicima i umirućima? Koliko bi Crkva osiromašila bez duhovnih zvanja i svetog reda? A koliko vrijedi kršćanskim supruzima blagoslov i milost sakramenta ženidbe? Nikad sakramenti nisu bili potrebni i aktualniji no što su danas. Stoga, suvremena koncilska župa posvećuje blagu sakramenata najveću pažnju. Mistička izobrazba vjernika i njihov sakramentalni život jesu glavni činitelji vjerske i liturgijske obnove svake župe.

Sada, nakon što su na poticaj Sabora obnovljeni svi sakramentalni obredi, otvaraju se novi vidici i pružaju nove mogućnosti preporoda bogoslužja i kršćanskog čudoređa. Da Koncil nije ništa drugo učinio, nego počeo i potaknuo reformu sakramenata, zaslužio bi svoje mjesto u povijesti Crkve. Ali, prije nego ga zasluži u po-

¹⁰ Ž. BEZIĆ, *Pastoralni rad*, II. izd., Zagreb 1983, str. 35. i 36.

vijesti, mora ga zavrijediti u sadašnjici, u ovom trenutku Crkve, jer ono što nije vrijedno u svom dobu, ne ostavlja tragova ni u povijesti. Putem svojih obnovljenih sakramenata Koncil čvrsto stupa na tlo naših župa. Je li tu našao razumijevanja, je li u svakoj katoličkoj župi – dakle i u mojoj – pustio zaista svoje korijenje? To se, među ostalim, najbolje vidi po sakramentalnom i liturgijskom životu kršćanske zajednice.

Kad smo rekli da su svete tajne srž katoličkog kulta, nismo time obezvrijedili ostale crkvene obrede i svete čine, osobito sakramentale. Svi oni imaju svoje mjesto u liturgiji Crkve i u životu vjernika. Kongregacija za bogoslužje je upravo objelodanila novi *obrednik* katoličkih blagosovina i blagoslova.¹¹ I ta će knjiga biti novi blagoslov za naše vjernike i njihove pastire. Više nego promjeni obreda, valja obratiti pažnju duhu i značenju koje Koncil, i preko njega Crkva, pridaje svom ritualu. O, kad bi mi pastiri i svi naši vjernici vjerno disali i živjeli duhom ekumenskih sabora, osobito ovoga posljednjega!

Osim svetih čina kršćansko bogoslužje čine i sveta mjesta i sveta vremena. I o njima nam je II. vatikanski sabor donio svoju poruku i dao svoje smjernice. Kako su se one odrazile u našim župnim crkvama, svim ostalim crkvama, bogomoljama i svetim mjestima? Je li Koncil stigao u moju crkvu samo po novom oltaru okrenutom puku? Jesu li svi naši crkveni prostori živnuli i zablistali sjajem koncilskih vizija? A naše nedjelje, svetkovine i blagdani? Sabor nas je poučio kako će naše crkve biti punije, obredi posjećeniji i kršćanski puk u njima aktivniji. Ključ tajne uspjeha je u onome „cooperatio actuosa” svih vjernika. Neće obnoviti naše bogoštovlje vjernička pasivna prisutnost, puko promatranje obreda ili pobožno dosađivanje, nego samo aktivna i zauzeta suradnja s liturgom.

A što, ako je i sam liturg pospan, neaktivan i zaostao još u pretkoncilskom dobu? Kako se može s njime surađivati, ako radnje uopće nema? Ako je sve ostalo ledeno, ukočeno, nepokretno i nerazumljivo, kao da se koncil uopće nije ni dogodio?

Župa II. vatikanskog sabora živi od vjere svo-

ga pastira i Boga slavi mjerom zalaganja svoga liturga.

ŽIVA STANICA CRKVE

Već smo vidjeli da je za Koncil župa *ćelija* biskupije (AA 10: „*diocesis cuius paroecia velut cellula est*”). Biskupija se sastoji od mreže župa u kojoj je ona matica. To se vidi i iz prvotnih imena župe i biskupije. Obje imaju zajednički povijesni i etimološki korijen.¹² Prve su biskupije i prve župe imale neko vrijeme jednaki naziv (*παροικία*). Kroz čitavu povijest je biskupija živjela od župe i župa od biskupije. Tako je ostalo i danas.

Ako se dublje zaviri u odnose biskupije i župe, prema koncilskim stavovima može se zaključiti da je taj odnos trostruk. Prvo: župa je slika biskupije i nju predstavlja (repraesentat). Drugo: župa je dio biskupije (*portio, pars, cellula*). Treće: župa je podređena biskupiji, jer je vrhovni pastir čitave biskupije njezin biskup (*sub auctoritate episcopi*). U svakom slučaju, župna je zajednica živa stanica biskupije, njezino čedo. Ako biskupija ima pravo na naziv „mjesna crkva”, taj naziv još bolje odgovara njezinoj konstitutivnoj stanici – župi.

Premda Sabor nije nikad izričito rekao da je župa mjesna Crkva – to ime pridaje redovito biskupiji – ipak je ta misao stalno prisutna u koncilskim debatama. Kardinal Browne je, npr., izjavio doslovce: „*Dicitur hic diocesis esse ecclesia localis. Potest defendi ista enuntiatio? Sed paroecia est communitas christiana quae magis assimilatur ecclesiae locali, communitati locali, de qua in Actibus Apostolorum, in epistulis S. Pauli, in epistulis S. Ignatii et aliorum scriptorum antiquorum*”.¹³ Juridički je još uvijek „mjesna Crkva” biskupija, ali je to stvarno župa.¹⁴ I kad već nastaju jezične dvojbe,

11 *Rituale Romanum, De benedictionibus*, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis, 1984.

12 Župa je *paroikia*, biskupija *dioikesis*, zajednički korijen *oikos* ili *oikia*.

13 *Acta Sinodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Vol. III, pars IV, pag. 28.

14 Stoga je biskupiju bolje nazivati oznakom „zavičajna Crkva”. Ona obuhvaća ne samo mjesto rođenja ili boravka, nego i čitav zavičaj.

bolje je da se ime i pravni status prilagodi stvarnosti, umjesto da se ova nateže na Prokrustovoj postelji terminologije.

Ako je župa osnovna jedinica biskupije, a ova je osnovna jedinica opće Crkve, onda je uključivo i župa osnovna stanica čitave Crkve.¹⁵ Premda ne pod sasvim istim teološkim vidom, ipak sa stajališta životne zbilje, župa je najprvotnija. Danas neki teolozi idu tako daleko da osnovnim ćelijama Crkve zovu razne vjerske skupine (bazne grupe). Skupine bi to mogle biti samo u zametnom stadiju, ali tek na razini župe započima vanjsko ustrojstvo Crkve. No, da ne ulazimo u jezičnu raspravu o „osnovnosti”, za nas je važno reći da je župa živa stanica i zavičajne i ekumenske Crkve. Život Crkve je u pitanju, a ne nomenklatura. A toliko će biti živa opća i zavičajna Crkva, koliko budu žive njezine župe.

Kad će naša župa biti živa stanica Crkve? Mnogi su elementi potrebni za puni duhovni život župe. Mi ćemo spomenuti samo one koje i Sabor izričito spominje.

Župa je kolijevka duhovnih zvanja. Ona se većinom rađaju u župnim crkvama prigodom bogoslužja. Stoga je, kaže Sabor, glavna briga župe da ta zvanja njeguje (raspiruje) i odgaja (OT 2), ne samo u zametku i toku odgoja, nego i nakon ređenja, kada mladomisnik treba naći povoljnu klimu u novoj župi (ib. 22). U današnjoj općoj nestašici svećeničkih i redovničkih zvanja, uz obitelj i sjemeništa, glavni teret treba ponijeti zajednica vjernih na terenu. Upravo po tome da li i koliko rađa duhovnih zvanja, najbolje se vidi je li župa živa ili mrtva ćelija crkvenog tijela. Župa koja uopće ne rađa zvanjima besplodan je cvijet na stablu Crkve.

Župa je najpogodnija i za njegovanje laičkih poziva u Crkvi. Upravo je ona bazična veza s *laikatom*. Po izjavi Koncila, „kršćani svjetovnjaci se neposredno uključuju u župu, bilo teritorijalnu bilo osobnu, kao crkvenu zajednicu, da bi se preko župnika, najbližeg i redovitog učitelja i svećenika, povezali s biskupijom”.¹⁶ Što je viša crkvena razina, to je laiku manje pristupačna. U župi je laik svoj na svome i tu nalazi najšire polje svoga rada. Stoga Sabor poziva župnike da među laicima pronađu sebi pomoćnike u pastoralnom i apostolskom radu

(CD 30). Još više, Sabor nam predlaže župu kao *model* zajedničkog apostolskog djelovanja: „Župa pruža odličan primjer skupnog apostolata sabirući ujedno i utkivajući u općenitost Crkve sve ljudske razlike na koje tu naiđe. Neka se laici priviknu raditi u župi najuže sjedinjeni sa svojim svećenicima” (AA 10). Opet isto preporučuje malo kasnije (ib. 18). No, Koncil nije propustio napomenuti da naša apostolska nastojanja ne smijemo vezati samo za granice naše župe i biskupije (PO 7).

Upravo u vidu univerzalnog poslanja Crkve, Sabor inzistira da naše dušobrižništvo bude prožeto *misionarskim* duhom (CD 30). Živa se Crkva pozna i po tome koliko posjeduje osvajačkog i misionarskog žara. One crkvene mjesne zajednice u kojima se ugasila misionarska vatra i same će jednom ostati ugašeno i napušteno ognjište. Misionarski rad je mjerilo kojim se mjeri stupanj njihove vjerske živosti. Svaki kršćanin mora biti svjestan odgovornosti za prijenos blaga što ga je primio: „Gratis accepistis, gratis date!” Ako si znao primiti, moraš znati i davati. U tom smislu vrijedi izreka: *salvatus – salvator*.

U svom misionarskom dekretu Sabor potiče da se u misijskim zemljama svi kršćani, bilo domorodci bilo došljaci, svestrdno uklope u misijsku djelatnost svoje župe i svoje biskupije (AG 41). Sasvim razumljivo, i tamo je župa temeljna postaja kršćanstva. Na taj će način svaka župa u Crkvi biti misionarska: i ona koja već tisućama godina živi na prastarom crkvenom panju i ona što je zapravo mladica na tom istom deblu.

Upravo se nalazimo u „godini mladih”. Po njima je mlada i preko njih se pomlađuje i svaka župa i čitava Crkva. Uostalom, mladi su u svakom pogledu dokaz i znak proljetne životnosti. Njih mnogo puta i na više mjesta Drugi vatikanski sabor preporučuje župnicima, biskupima, te svim odgojnim ustanovama Crkve (*Op-tatam totius, Gravissimum educationis*). Ogra-

¹⁵ U *Acta Sinodalia* čitamo: „Unus pater dicit paroeciam esse fundamentalem communitatem Ecclesiae” (III, III, 397).

¹⁶ *Acta Sinodalia*, III, IV, 694.

ničit ću se samo na jedan citat: „Neka se mladi tako prihvate u mjesnoj zajednici župe, da u njoj steknu svijest kako su živi i aktivni udovi naroda Božjeg” (AA 30).

Samo „živi” udovi naroda Božjeg mogu tvo-

riti „živu” župu i po njoj „živu” zavičajnu i opću Crkvu.

Koncilska je župa samo ona koja je živa i mlada, koja trajno rađa iz svoga debla nove mladice. Misijska, apostolska, dinamična župa.